

tékony lény lakja, kapaszkodók meg sehol. Ha egyszer beleesik valaki – márpedig beleesik ebbe mindenki egyszer –, akkor csak magára számíthat. Totth könyve a jövő ragadozóinak eszmélését mutatja be, így mintha egyszersmind valamiképpen a *Rablóhalak* előzménytörténetét is kínálná. A törtető, céltalan lödörgések mögött a célratörő, haszonelvű társadalom keltetője sejlik fel, de nemcsak a téma, hanem a szikáran szószátyár, friss és sivár nyelv, valamint a sűrű jelenetezés is. Kötter Tamás kötetével rokonítja Totth Benedek regényét. „A hangfalakból Slipknot bömböl, a *Wait and Bleed*, mert Misi szerint az a legjobb zene gyilkoláshoz” (153). És egy unalmas hétköznapi délután ezek a kiskamaszok tényleg elindulnak ölni. A halál árnyékának völgyében lófrálnak, de nem félnek a gonosztól, hiszen velük van az is, köztük lapul, még ha ez természetesen nem is tűnik fel nekik.

Több helyütt írták már, hogy Totth kötete nem következik egyenesen a honi irodalmi hagyományból, és meghatározó olvasmányélményei között jellemzően angolszász alkotókat említ a szerző is. De azt azért meg kell hagyni, hogy egy nagy tál őrüti elfogyasztása után feltehetően Rejtő Jenő vagy Királyhegyi Pál is ilyesféle könyveket kanyarított volna. Az eddig műfordítóként ismert elsőkötetes író a drogtematikát, ifjúsági és nevelődési regények sémáit gyúrja bele a thriller és a kalandregény zsánereibe. Számomra viszont elsősorban kvázi-szociografikus hangulatkönyvként működik a *Holtverseny*. Egy veszett világot vázol fel, amelyben beszpídezett zombikként bolyongnak a kamaszok. Az álmok olyanok ebben a világban, mint egy film-trailer vagy egy számítógépes játék intrója. És ilyen az ébrenlét is. E kettő nemigen válik el egymástól, Totth remekül játszatja őket egybe. A regény szövegében filmképszerűen pergő jelenetek, lendületes, pontos párbeszédek és belassult víziók követik egymást. És a szerző – mint tapasztalt csapatversenyző – a váltásokra is odafigyel. A nap-pali lidércnyomás éjszaka is folytatódik, a klóros medencevíz dögszagú derítővé változik, a játékgyerekekből vadászpuskák lesznek, a neon koszos holdfénné alakul át, az első fejezetben elcsapott „vaddisznó” pedig elégtételt vesz a könyv végén.

A szerkezet szinte kifogástalan tehát, s hogy mégis némi hiányérzettel tettem le a kötetet, annak a következő az oka. A cápa-metaphora („Fingom sincs, hová megyek, csak azt tudom, hogy nem állhatok meg, mert akkor végem. Cápa vagyok” [132]) kitűnően jellemzi ugyan a 21. századi digitális kölykök sebességigényét, a rájuk jellemző bírni-, élni-vágyást. Nehezen hihető azonban, hogy a kicsapongó kamaszlét mellett

miként lehetséges a fegyelmet, céltudatosságot követelő élsportban is eredményesnek lenni. Erre nézvést a könyv nem kínál túl sok fogódzót, mintha kerülné a dikció hitelessége szempontjából egyáltalán nem lényegtelen kérdést. A *Holtverseny* ennek ellenére sodró lendületű, őszinte leírása egy korszaknak. Pillanatkép egy zúzó éjszakáról, amely meg sem történt talán, ha meg igen, jobb lett volna, ha átalusszuk mind.

Kolozsi László

A farkas gyomrában

Athenaeum Kiadó
Budapest, 2014

Falvai Máttyás

FÉLELEM ÉS RESZKETÉS FÜZÉRTASVÁNYBAN

Kolozsi László legújabb krimije nemcsak a hazai zsánerregények között számít egyedinek, hanem a teljes irodalmi palettából kitűnik szokatlan témaválasztásával. Míg például John Grisham etnikai feszültségekkel, rasszista indíttatású gyilkosságokkal terhelt amerikai Déljéről olvasnia kézenfekvő a magyar olvasónak, addig itthon nemcsak a szórakoztató és az úgynevezett szépirodalom, de még a tényirodalom vagy éppen a riportázs műfajában is csupán elvétve találkozunk olyan művel, amely jelenkori társadalmi feszültségeinkről, a magyarországi cigányság problémáiról, a militáns szélsőjobb veszélyeiről, a prostitúcióra kényszerítésről, a mélyszegénységről és a minderről elképesztő kognitívdiszsonancia-feloldó reflexekkel tudomást nem vevő, átlagos

többségi középosztályról hitelesen, mi több, diszkurzívan kíván megszólalni.

Kortárs krimiírodalmunk – Kolozsi mellett – másik két húzóneve, Kondor Vilmos és Baráth Katalin sem érzi adekvátnak a bűnügyi regény zsánerét jelenkori díszletek közé emelni (ami persze annak is betudható, hogy regényeikben legalább annyira főszereplő maga a történelmi kor, mint Gordon Zsigmond, Wertheimer Miklós vagy Dávid Veron).¹ Valamiért nem merjük elhinni, hogy a krimi zsánere a kortárs társadalom kritikájára alkalmas lenne. Talán a rosszul felfogott politikai korrektség túlbujánzása, talán az irodalomba is beszívargó óvatoskodás és kockázatkerülés miatt érezzük úgy, hogy nem lehet megszólalni húsbavágó problémáinkról irodalmi keretek között – mindezt mondom persze úgy, hogy nem ismeretlenek előttem az üdítő kivételek sem. Nem véletlen, hogy Kolozsi regényeinek előképét sem elsősorban a bűnpszichológiai és etikai természetét vizsgáló hard-boiled krimikben találjuk meg, hanem a társadalmi kérdéseket is tematizáló skandináv bűnregényben. Ezt már korábbi munkáiban (*Ki köpött a krémesbe?*, *Mi van a reverenda alatt?*) is bizonyította, amelyek egyik főszereplője, a korábban megismert újságírópáros egyik tagja, Fehér Gábor is megjeleNIK az új könyv lapjain.

Fehér Gábor lecsúszott, önsorsrontó életet élő, veszélyes, primitív és reflektálatlan eszmék felé fordul, frusztrált középkorú férfi. Tökéletes antihős, ha fejlődésregény kiindulópontjául választjuk, amit a fűl-szöveg is ígér nekünk. Nem tudni, hogy meggyőződésből-e vagy újságírói kíváncsiságból, de nyomába ered egy radikális, cigányellenes szervezetnek, beépül a tagjai közé, és az ő szemüvegén keresztül ismerjük meg a szélsőjobboldali szervezetek gondolkodásmódját, tipikus figuráit, mozgatórugóit. A kötet kétségkívüli erénye, hogy Kolozsi szemmel láthatóan nem a fotelban találta ki a Fekete Sereg névre keresztelt mozgalom világát, hanem elmélyülten tanulmányozta az efféle félkatonai szervezetek gondolkodásmódját, érvrendszerét, motivációs bázisát. Gyakran ismerünk rá olyan típusokra, gondolatokra, amelyeknek az elmúlt évtizedekben periférikus látómezőnkbe kerültek, és ez valóban drámai erőt ad ezeknek a részeknek: el tudjuk képzelni, hogy ilyen emberek vannak, így gondolkodnak, így szerveződnek és így cselekszenek, amit alátámasztanak a 2010-es évek cigánygyilkosságai is,

1 Kondor Vilmos nemrégiben jelentette be hivatalos Facebook-oldalán, hogy készülő regénye – tőle eddig szokatlan módon – 2015-ben játszódik majd, szóval valami azért mozgolódik. Izgalommal várjuk!

amelyek e regényszál tulajdonképpeni modelljei. A közélet iránt érdeklődő átlagolvasó számára kevésbé ismerős terep a regény másik vonulata, az elrabolt és prostitúcióra kényszerített lánya nyomába eredő apa vesszőfutása, ám Kolozsi itt sem csupán vázaltszerűen rajzolja fel e kegyetlen mechanizmus részleteit: torokszorítóan, szívbemarkolóan, felháborítóan életszerűen és átélhetően ábrázolja ennek a szegyenletes iparnak a működését. A két szál, ahogyan vérbeli bűnügyi regénytől elvárható, a végén összekapcsolódik, és ez nem csupán dramaturgiai öncél: valóban hozzájárul ahhoz, hogy egy összetett társadalmi problémát a maga teljes komplexitásában lássuk magunk előtt.

Ez a komplexitás nem csupán történeti szinten képződik meg, a szerző mindvégig polemizál. Szereplői eltérő ideológiai és tapasztalati alapon álló érvrendszerek szócsövei, megszólalásaik, sőt maguk a karakterek is egy-egy jól ismert vélekedést képviselnek, és az események sodrásában azt várjuk a szerzőtől, hogy végül a (regénybeli) élet által méressen meg helyességük. Kolozsi e tekintetben is lelkiismeretes, alaposan és differenciáltan térképezi fel a legjellemzőbb szólamokat. Az is sejthető, hogy rezonőrje leginkább a Szikkadt névre keresztelt nyomozó, aki végig a higgadt, elfogadó, intellektuális és empatikus álláspontot képviseli. De talán éppen ez az egyebekben rokonszenves figura mutat rá arra: Kolozsi legjobb szándéka ellenére sem tudta elérni, hogy a regény történései önmagukért beszéljenek. Szikkadt monológjai egy progresszív jogvédő szájbarágói, a szerző nem engedi meg az olvasónak, hogy saját maga jöjjön rá a tanulságokra, nem a regény termeli ki a felismeréseket, azokat egyszerűen kimondatja szereplőjével. Talán ezért is veszíti el katartikus erejét Fehér Gábor megtérése, hiszen onnantól kezdve, hogy Szikkadt mellésgődik, nem lehet kétségünk afelől, hogy végül a jó oldalra áll. A fejlődésregény-jelleg tehát itt elbukik. Ahogyan a másik történetszálban is pusztá ígéret marad: Karácsony Iván, a kisvárosi, középosztálybeli, középkorú – és úgy általában mindenféle szempontból „közép” – apa képes felnőni a helyzethez, amelyet lánya megmentése kíván meg tőle. Csodálattal nézzük, miként szabadul el az a rengeteg állati energia ebből az elfojtó személyiségszerkezetű, átlagos emberből, ám a regény arányait tekintve túl korán sül ki a feszültség, és végül elmarad a kívánt katarzis, a szerző egy ponton magukra hagyja Karácsonyékát.

A történet – megint csak a jó bűnügyi regény leckéjét felmondva – elkanyarodik a magánszférától a lényegesen magasabb érdekkörökig, és kiderül (vagy legalábbis sejthető), hogy semmi sem az, aminek lát-

szik: a privát tragédiák csupán apró sorjai egy nemzetek fölött átívelő politikai összeesküvésnek – ám sajnos ez a vetület is erőtlen marad. A szerző ugyanis éppen ezt a vonulatot nagyolta el, érezhetően olyan területre merészkedik, amelyről nem lehet tapasztalata, és nem volt módja tájékozódni sem, fantáziáját pedig nem dolgoztatta meg eléggé. Kolozsi László szándéka tehát öröndetes, a megvalósítás minimum felemás, sokszor zavarba ejtő, ám a legtisztességesebben akkor járunk el, ha számba vesszük a regény erőit és hibáit.

A farkas gyomrában – ahogy arra már tettünk utalást – a skandináv krimi talaján áll, a szerző e recept minden összetevőjét kikészítette az asztalra, még azt sem mondhatjuk, hogy nem a kellő időben és arányban adagolta a fazékba. A tálaláskor azonban mégis kissé csalódottak maradunk. A zsánerelemekkel tökéletesen tisztában van, hangulatfestő képessége kétségtelen, sok kollégájától eltérően van fogalma a 21. század Magyarországról (ráadásul nemcsak Budapestről, de a vidéki városokról, többek között Tatáról, Győrről, Szegedről és a hátrányos helyzetű kistelepülésekről is). Alakjai funkcionális szempontból tökéletesen szolgálják egy nagyot markoló, társadalomkritikus krimi dramaturgiai céljait, a polémiában megszólaló vélemények azonosak a figurákkal, akik mondják őket. A regény tempója sodor, ritmusa kiválóan szolgálja a fogyaszthatóságot és a feszültséget, a szerkezet többé-kevésbé arányos. Egy kreatív írás kurzuson valószínűleg jeles osztályzatú oklevelet kapna a szerző.

Az igazi problémák a kidolgozottságban, illetve annak hiányában jelentkeznek, és főként nyelvi-stilisztikai eredetűek. A mai kiadói erőforrásokat ismerve hajlandóak lennének elsiklani az elgépelések, központozási hibák és úgy általában a helyesírási és nyelvhelyességi problémák tömeges előfordulása fölött, azonban itt ennél is többről van szó. A megszerkesztettség teljes hiányáról. Nincs kétségem afelől, hogy volt, aki átfussa a regényt megjelenés előtt, ahogy arról sincs, hogy valószínűleg időhiányos helyzetben kényszerült ezt megtenni. *A farkas gyomrában* tankönyvi példáját nyújtja annak, amikor egy jobb sorsra érdemes kézirat végső formába öntése nélkülözi a profizmus sajátjának tekintetét, elvárható gondosságot. És itt most engedjenek meg egy kitérőt.

A zsánérirodalom – elsősorban a bűnügyi regény – ma Magyarországon igenis megkapja azt a kritikus figyelmet, amit megérdemel. Sőt: úgy gondolom, jelenlétén túlmutató, jóindulatú figyelem övezi. A magát valamire tartó irodalmár, irodalomkedvelő réges-régen túl van azon, hogy különbséget tegyen úgynevezett szórakoztató és ma-

gasírodalom között. Ezek a kategóriák – ma, 2015-ben nyugodtan kijelenthetjük – nem értelmezhetők, érvényüket veszítették, kiíródtak a diskurzusból. Az erre való emlékeztetés is fárasztó önismétlésnek hat. Ennek ellenére a zsánérirodalmat művelő szerzők még mindig hajlamosak azzal védekezni, ha bírálat éri műveiket – és itt általában éppen a stílári-nyelvi bírálatok jellemzők –, hogy kritikusaik nem értik a szórakoztató irodalom célkitűzéseit, és hogy olyasmit kérnek számon ezeken a szövegeken, amit nem vállaltak és nem is kívántak elérni. Márpedig a nyelvi igényesség hiánya, a bántó-bosszantó, hamiskás mondatok, a túlírás, a fejezeteken, bekezdéseken belüli aránytévés-tések, a túl- vagy éppen alulmagyarázás, a dialógusokban megjelenő beszédserültlenségek mind olyan problémák, amelyek nem a magas-/szórakoztató irodalmi dichotómia mentén vetődnek fel, hanem alapvető elvárásként fogalmazhatók meg bármely írásos művel kapcsolatban.

A krimi akkor üt, ha tökéletesre van csiszolva; kevés zsánert ismerék, amely ennyire kérlelhetetlen lenne a szerzőjével szemben. Ha egy hollywoodi blockbuster akciófilmben a börtönviselt, ex-idegenlégiós gyilkológép felkiált: „Levegőbe repítem az egész kócerájt!”, nem azért szisszenünk fel, mert alantasnak tartjuk a műfajt. Imádjuk az akciófilmeket! De olyat nem mond egy börtönviselt, ex-idegenlégiós gyilkológép, hogy „levegőbe repítem”, meg hogy „kóceráj”. Olyat, hogy „kóceráj”, amúgy senki sem mond. Fontosnak tartom jelezni: Kolozsi ilyen eklatáns hibát nem követ el. Szövege mégis oldalról oldalra megakaszt egy-egy félrebillenő mondatral. Ezek a mondatok pedig odafigyeléssel, mesteremberi pepecseléssel visszabillenthetők lennének a helyükre. És akkor most azt mondhatnánk, hogy *A farkas gyomrában* a 2010-es évek magyar krimiírodalmának egyik legfontosabb, legambiciózusabb, legizgalmasabb, legbátrabb regénye. Annyira nagy szükségünk lenne rá. Így viszont kénytelenek vagyunk annyiban megnyugodni, hogy Kolozsi László új regényén sokat izgultunk, elütöttük vele az időt, gyakran még el is gondolkodtunk, sokszor azonban csupán bosszankodtunk. Pedig Kolozsiban kétségkívül megvan a krimiírói tehetség, biztos vagyok benne, hogy ott van egy világsiker lehetősége is a kezében.